

Бутенко О.А., Ткаченко Д.В. Поліфункціональність модальних дієслів як граматичних засобів хеджингу в англomовному науковому дискурсі (методичний аспект)// Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 7-8 квітня 2017 р. – Львів: Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2017. – С. 129-132.

ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ МОДАЛЬНИХ ДІЄСЛІВ ЯК ГРАМАТИЧНИХ ЗАСОБІВ ХЕДЖИНГУ В АНГЛОМОВНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ (методичний аспект)

Нормою сучасної англо-американської наукової комунікації в цілому є використання різноманітних форматорів зниженої категоричності – засобів хеджингу. Це стосується певних обмежень, застережень, некатегоричності, сумніву, вагань (хезитації) тощо. У лінгвістичному розумінні, хеджування може розглядатись як важлива комунікативна макростратегія, оскільки категоричні вислови не лишають місця для діалогу і зворотнього зв'язку, які є невідомою складовою наукового пошуку.

В лінгвістичних дослідженнях представлені численні синоніми терміну «хеджинг» (анг. (*hedging/hedge(s)/hedging devices; downtoners; shields; adaptors; rounders; compromisers; diminishers; weakeners; detensifiers; fuzziness; vague language*)).

Починаючи з 1980-их, вживання хеджингу розглядається як прагматичний феномен, який поширився й в академічних працях, зокрема в науковому лінгвістичному дискурсі. Читання, а особливо написання наукових робіт зі спеціальності вимагають, зокрема, ознайомлення з правилами мовленнєвого етикету, серед яких вживання хеджингових засобів відіграє досить важливу роль. Проте студенти навіть філологічних спеціальностей мають недостатньо практики з аналізу та написання наукових статей з лінгвістичних дисциплін. У вишівських практичних курсах з лінгвістичних дисциплін недооцінюється важливість цієї важливої складової загальнонаукової мовленнєвої культури. Бракує інформації в підручниках, бракує навчального часу; тим більш нагальною стає потреба в розробці спеціальних курсів з академічного письма, а також системи орієнтованих вправ при викладанні традиційних курсів.

При навчанні практичної граматики англійської мови знайомство з етикетною складовою можливо починати при вивченні таких мовних явищ як модальні дієслова, непрямі способи дієслів та структурна класифікація речень. Розглянемо, наприклад, систему значень та прагматичні можливості модальних дієслів англійської мови. Семантична структура модальних дієслів, яка досить докладно аналізується при викладі теми у більшості підручників, зазвичай не враховує етикетного (прагматичного) потенціалу названих мовних явищ. Між тим названа складова є досить комплексним явищем, знайомство з яким є невід'ємною частиною професійної підготовки фахівця з лінгвістичних дисциплін.

Спираючись на публікації останніх років, виділяємо наступні функції хеджування. Насамперед, засоби хеджингу дають можливість представити інформацію з максимально доступним ступенем точності. На думку К. Хайланда, вислів “*X may cause Y*” більш прийнятний, ніж “*X causes Y*”, оскільки характеризує сучасний ступінь вірогідності знання [3]. У реченні *One reason which might exaggerate the solicitors' apparently low usage of Lexis could be the fact that they tend to rely on support staff,...* читач має зрозуміти, що думка правдива наскільки можливо встановити її правдивість [3].

Другою причиною використання хеджингових засобів є бажання автора передбачити можливі негативні наслідки критичного сприйняття своєї роботи та захистити свою наукову репутацію. Значення припущення, притаманне більшості модальних дієслів, допомагає автору досягти цієї мети.

І нарешті, використання засобів хеджингу допомагає встановити взаємовідносини між автором і читачем, апелюючи до взаємоповаги та співробітництва.

Традиційно солідарність з читачем і науковою спільнотою розглядається як вияв позитивної стратегії ввічливості, в той час як негативні стратегії покликані презентувати власний здобуток в контексті існуючого наукового знання, посиляючись на авторитети інших дослідників, уникаючи категоричності та пом'якшуючи висновки [4].

Розглядаючи прагматичну спрямованість референційного хеджингу у дискурсі англійської наукової статті, А.В. Ярхо виділяє засоби, орієнтовані на зміст, автора або читача. Так, референційний хеджинг із орієнтацією на пропозиційний зміст висловлювання покликаний мітигувати взаємодію останнього із реальністю з метою збереження точності та коректності у презентації фактичної інформації. Референційний хеджинг, орієнтований на автора висловлювання, обмежує відповідальність автора за певні твердження, що "зменшують присутність автора у тексті", та, таким чином, захищають його від потенційної критики. Референційний хеджинг, орієнтований на читача, спрямований на залучення читача наукової статті у процес презентації та обговорення нової наукової інформації та створює ілюзію участі читача у науковому проекті [2].

Серед стратегій мовленнєвої ввічливості, що розглядаються у дисертаційному дослідженні О.М. Ільченко [1] (зменшення впливу на слухача (читача); вияв солідарності зі слухачем (читачем); вуалювання негативної думки; привертання уваги аудиторії; полегшення декодування інформації) звернімо увагу на перші як релевантні до навчання означених граматичних тем.

Зменшення впливу на слухача (читача) - це одна із стратегій прояву ввічливості, яка обумовлена лінгвокультурною специфікою англійського спілкування і представлена на лексичному, морфологічному, синтаксичному рівнях.

Серед морфологічних засобів зменшення впливу на слухача (читача) відзначимо використання модальних дієслів, пасивних конструкцій та непрямих способів дієслова.

Використання модальних дієслів вважається одною із характерних рис британського регламентованого мовлення з його схильністю до півтонів, натяків, ухиляння від висловлювання свого ставлення. Деталізація семантики англійських модальних дієслів свідчить насамперед про їх полісемічність, а отже, про прагматичну багатозначність.

Засобом зниження інтенсивності висловлювання найчастіше слугує модальне дієслово *may (might)*, що зазвичай виражає не реальну можливість, а припущення можливості: *While this may not be the only root by which poetry is produced. Since this is the definition that has been echoed in most structuralist narratological discussions ever since, it may be worth considering for a moment.*

Водночас дієслово *may* слугує засобом залучення читач до співпраці (вияв солідарності з читачем). В наступному прикладі автор запрошує читача зробити спільний висновок: *We may therefore conclude that transformations have no role in English compounding; it is unnecessary to introduce rules of this power ~' into the grammar of compound formation.*

В наступному реченні форма *might* не є формою минулого часу дієслова *may*, а слугує засобом передачі меншої вірогідності висловлювання або навіть випадкової можливості. Крім того, як було показано вище, використання дієслова *may (might)*, характеризує доступний рівень точності висловлювання: *This might explain why poetic form is rarely sensitive to syntactic structure.*

Використання модального дієслова *can* робить висловлювання більш впевненим і категоричним: *The term sub-world itself can be seen as somewhat misleading when dealing with literary discourse. Well, we can just suppose that affixation structures are right-headed too. This can be seen by observing that we can extend any sentence you choose to a new, longer one.*

Використання модального дієслова *could* фактично призводить до заперечення істинності висловлювання, що можна спостерігати, наприклад, в наступному реченні: *Now Nunning could perhaps have presented a more explicit hermeneutic view based on, say,*

theoretical notions such as Hans-Georg Gadamer's fusion of horizons or Jerome McGann's multiple, contextually lodged reception history.

У співвіднесенні з прагматичним наміром автора, уникання категоричності є проявом негативної стратегії ввічливості.

Проте дуже часто спостерігається вживання кількох модальних дієслів в одному реченні, що підсилює ефект зниження категоричності, наприклад: *One reason which might exaggerate the solicitors' apparently low usage of Lexis could be the fact that they tend to rely on support staff.*

Отже, слугуючи засобом передачі меншої вірогідності, вживання модальних дієслів допомагає представити інформацію з максимально доступним ступенем точності, а також передбачити можливі негативні наслідки критичного сприйняття своєї роботи та захистити свою наукову репутацію. Значення припущення певною мірою обмежує відповідальність автора за власні твердження, а закликаючи до спільного висновку, він створює ілюзію участі читача у науковому, тим самим апелюючи до взаємоповаги та співробітництва. Перспективи дослідження полягають у розробці комплексу вправ, націлених на розпізнавання, декодування та актуалізацію граматичних засобів хеджингу.

Вміння розпізнавати хеджингові засоби і користуватися ними у власній науковій діяльності невід'ємне для тих студентів, які мають намір займатися науковою діяльністю; воно також необхідне кожному філологу для адекватного сприйняття наукових праць зі спеціальності, формування вміння формулювати власну думку із врахуванням принципу мовленнєвої ввічливості.

Список використаних джерел

1. Ільченко О.М. Етикетизація англо-американського наукового дискурсу: Дис... д-ра філол. наук: 10.02.04/Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2002. – [Електронний ресурс. – режим доступу: <http://www.lib.ua-ru/diss/cont/31159/html>]
 2. Ярхо А.В. Референціальний хеджинг як стратегія етикетизації у дискурсі англомовної науково-дослідницької статті: контрастивний аналіз [Електронний ресурс. – режим доступу: <http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/handle/123456789/6482>]
 3. Ken Hyland. Prudence, Precision and Politeness: Hedges in Academic Writing/Quaderns de Filologia. Estudis Lingüístics. Vol. X (2005) 99-112 [Електронний ресурс. – режим доступу: <http://roderic.uv.es/bitstream/handle/10550/30033/99.pdf?sequence=1>]
 4. Luz Gil-Salom & Carmen Soler-Monreal. Interacting with the Reader: Politeness Strategies in Engineering Research Article Discussions/ International Journal of English Studies [Електронний ресурс. – режим доступу: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ896088.pdf>]
- Бутенко О.А. Етикетні функції синтаксичних хеджів у англомовному науковому дискурсі //Актуальні питання філологічних наук: Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 22-23 вересня 2017 року. – Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2017. – С. 66-70.